

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Stephani Thevpoli Bened. F. Patric. Veneti,
Academicarum Contemplationum Lib. X**

Piccolomini, Francesco

[Basel], 1590

VD16 ZV 12463

Liber VIII. De Physicis Corporibvs Singillatim consideratis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12918

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. P. A-

TRITII VENETI,

ACADEMICARVM

Contemplationum,

LIBER VIII.

DE PHYSICIS CORPORIBVS SIN-
gillatim consideratis.

De primis corporibus. CAP. I.

VONIAM iam ea sunt explicata,
quæ vniuersè ad mundi corpo-
rei declarationem pertinebant
ac insuper nota sunt simplicia
principia mundum, & partes e-
ius constituenta: reliquum est, vt de cunctis
corporum gradibus verba faciam; & sigillatim
conditiones, & naturam eorum considerem;
à primis, quæ elementa nuncupantur, exor-
diens. Prima vniuersum constituenta corpo-
ra, ex quibus cætera per inxtionem cõficiun-
tur; partim quatuor, partim quinque, iudicari
possunt. Quatuor sunt; quatenus omnia, vel
ad aerem, vel ad ignem, vel ad aquam, vel ad

S

terrâ rediguntur. Insuper, sunt quinque; quatenus in aere magnam puritatis, & impuritatis differentiam consideramus: ob quam Plato in Timæo, & Epinomide, cœlû dixit ignem; aerem puriorem sub cœlo collocatum, quem Arist. hyppecauma, siue fomitem incensionis nuncupauit, dixit ætherem; sub quo aerem, aquam, & terram collocari cognouit. Rectius tamen prima corpora statuenda sunt quatuor, quàm quinque; quoniam ea quinque in quatuor demum rediguntur. Dari elementa corporea, adeò conspicuum est, vt superuacaneû sit ostendere. Pariter ea esse quatuor, sensu, & experientia certiùs cognoscimus, quàm ratione: attamen, quod primò sensu cognoscimus; mox ratione, cùm physica, tum mathematica comprobare valemus. Sensu cognoscimus elementa esse quatuor; quia in sola quatuor, non in plura, resoluti mixta omnia cognoscimus: ac insuper nobis ad ordinem eorum in vniuerso conuersis, sola quatuor subordinata, & verè distincta corpora sese offerunt. Quem numerum ratione physica comprobamus: nã mundus est specierum, & graduum omnium plenitudo; ideò tot in eo inueniuntur prima corpora, quot modis primæ qualitates sine pugna complicari possunt: id autem solis quatuor modis contingit fieri; vt Arist. in secundo de ortu, & interitu manifestauit: propterea quatuor sunt corpora prima. Præterea, id ipsû ostenditur medio sumpto à grauitate, & leuitate:

tate:

tate: nam rationi est consentaneum, vt detur corpus maximè graue; detur aliud sùmè leue; ita etiã detur graue in respectu & leue in respectu. Demũ ratione mathematica numerus elementorũ quaternarius ostenditur: cùm enim Elemèta sint corpora conuenienti pportione pro mundi cõstitutione prædita; in quib. duo extrema considerantur, quæ mediis ligari debent: & quoniam media, quæ conuenienti ratione ligant solida, necessariò duo sunt, vt mathematici ostendunt: ideo necesse est, vt duodentur elementa intermedia, ex quibus vnã cum extremis quatuor consurgunt. Media autem, quæ geometrica pportione duo solida ligant, debere esse duo, manifestè patet in numeris: nam primus numerus solidus, est 8. secundus est 27. qui duo solidi numeri per 12. & 18. geometrica pportione, quæ sesquialtera est, ligantur; dicimus enim vt 27. ad 18. ita 18. ad 12. & 12. ad octo. Quatuor itaque sunt prima simplicia corpora, arcto nexu colligata; quæ denotantur per quatuor primas corporum proprietates: quæ sunt: solidum, denotãs terram; continuum, aquam; perspicuum, aerem; & visibile, ignem. Demum constat prima corpora debere esse quatuor, ex plenitudine numeri quaternarij; in quo totus denarius, qui est plenitudo numerorũ, includitur. Propterea Pythagorici plenitudinẽ aliquam designaturi, numero quaternario utebantur; & iure iurando testabantur, Naturæ perpetuò

fluentis fontem esse quadruplicem. Hinc ortum ducunt quatuor anni tempora, quatuor vniuersi prima pūcta, quatuor humores, quatuor simplicia temperamenta, & sic de multis. Præterea, quemadmodum mundus spiritalis, & incorporeus, ex quatuor constat; ex mente non participata, ex mente participata, ex anima, & ex natura: ita mundus corporeus, ex quatuor primis corporibus constare debet, proportionem eis respondentibus; nam ignis, supremæ menti: aer, menti participatæ; aqua, animæ; terra, naturæ, proportionem respondentis: quorum omnium caput, & princeps est Deus. Hæc prima & insignia corpora, mundum constituentia, elementa nuncupantur: sed tantum abest, ut elementa sint, ut neque etiam sint syllabæ; quemadmodum eruditè dixit Plato. Verè enim elementum, est id, quod est primum; ut in 5. Metaph. docuit Aristoteles: Hæc nuncupata elementa, multiplicem compositionem includunt. Primò enim constant ex materia, & participatione formæ. Secundo, in singulis singula, saltem ratione proprietatum, inueniuntur. Hinc asserimus in vniuerso elementa pura non inueniri: neque id est contra naturam, sed maximè consentaneum naturæ elementorum. Primò; quia puritas est affectio rerum à materia seiunctarum. Secundo; quia, ut in rebus incorporeis omnia sunt in omnibus, ita de corporibus se habere debet: corporea enim pro facultate imitantur incorporea,

rea,

rea, à quibus pendent: ac cùm ita se habeant: vniuersum magis seruat, nedum in toto, verùm etiam in singulis partibus naturam, & conditionem vniuersi. Tertio: quia de ratione elementi, vt est elementum, hoc est, vt in alio inueniatur. Postremo: quia elementa viuunt, viuentia ex omnibus elementis constare debent, iure itaque in singulis elementis inueniuntur omnia; denominantur tamen per id, quod exuperat, & dominatur. Quòd elementa pura non sint, etiam fatentur Peripatetici: at dissentiunt: primo, quia negant ea esse animata: secundo, quia censent prima corpora esse, non quatuor, sed quinque: cùm statuant cœlum omnino distinctum à natura elementorum. De prima dissensione egi, dum verba feci de animis spherarum: de altera in sequenti capite futurus est sermo.

An Cœlum sit essentia quinta, penitus distincta à natura quatuor elementorum.

CAP. II.

Cœlum est corpus, omnium opinionone, eminentissimum, & diuinissimum, omniumque consensu, sedes Deorum: quod vt maxime à sensibus nostris distat: ita nobilitate excellit, & cum difficultate cognoscitur. Putarunt primi Philosophi, eandem cœli, & mortalium esse materiam; & solùm differre cœlum à mortalibus puritate, & impuritate: ideo dixerunt Egyptij, cœlum esse humorem concretum;

Diogenes, esse aerem puriorem; Heraclitus, esse ignem; Stoici, ardorem mobilem; Pythagoras, flammâ: Plato Pythagoram sequutus, stellas censuit esse non vrentes ignes; & cœlû præsertim esse ignem, constare tamen ex eminentiis omnium elementorum. Iure materia cœli, & mortalium, eadem censerî debet; natura enim superuacaneis non abundat: si promundi constitutione vna materia est satis, nō duæ sunt statuendæ. Insuper, quia vniuersi opifex vnus est; opifici autem, & efficienti respondet recipiens, & patiens; cùm vnus sit opifex, est necesse, vt etiam recipiens & patiens ei primò respondens, vnum sit. Confirmatur: quoniam, nisi huiusmodi commune subiectû esset vnum; profectò vniuersum non esset maximè vnum, maximeque iunctum, & complicatum. Præterea, cùm mundi anima sit vna, vnus sit vniuersi finis; quomodo sola materia, cui minùs est nata conuenire distinctio, adeò est diuisa, vt in vnam communem non redigatur? Statuamus itaque cum Platone, & cum omnibus priscis sapientibus; materiam cœli, & mortalium esse eandē. Aristoteles frequenter asseruit eam esse diuersam; sed proculdubio minùs rectè sentit; ratione enim, & sensu eam esse eandē cognoscimus; ratione quidem, vt iam patuit: sensu verò; quia eadem accidentia in cœlo, & mortalibus conspiciamus; vt lucem, perspicuum, quãtitatem & similia. Simplicius volens Platonem cum Aristotele conciliare,

ciliare, quia Aristoteles manifestissimè statuit materiam cœli esse diuersam, dixit etiam ex opinione Platonis diuersam esse. At in re conspicua manifestè lapsus est: nullibi Plato eam esse diuersam indicauit; nullibi, nisi vnam, explicauit materiam primam. Lucidissimè in Timæo dixit, hanc primam materiam, communemque sylvam, ignitam, humefactam, ceterisque qualitatibus affectâ; ignem, terram, & reliqua prima corpora cōstituere: Sic cœlū dixit ignē, & stellas animalia ignea nuncupauit. Est itaque materia cœli, & mortalium eadem; nec potest Plato cum Aristotele conciliari. Quæ cum ita se habeant, perpendamus; an cœlum censeri debeat essentia quinta, distincta à natura quatuor elementorum. Architas, & cum eo Arist. primi fuerunt, qui cœlum à quatuor elementis penitus seiunxerunt; & illud essentiam quintam, nil commune vniuo cum habentem cum mortalibus affirmarunt; vt rectè Porphyrius retulit. Vtitur Aristoteles præsertim fundamento à motu sumpto; præaccipiens, omnem simplicem motum alicui simplici corpori conuenire, & vnicuique simplici corpori cōuenire simplicem motum: ex quo infert, cum elementa per naturam moueantur motu recto, cœlum verò moueatur in orbem; qui est motus diuersus à recto, nobilior, & præstantior eo; iure cœlum esse corpus à quatuor elementis distinctum, eminentius, & præstantius illis. Id ipsum confirmat in

primo Meteororum ex eo: quia, si cœlum esset
 vnum ex quatuor elementis, nulla inter cœlū
 & reliqua elementa seruaretur ratio; & pro-
 pterea iam cœlum cœtera omnia consumpsis-
 set, & in sui naturam conuertisset. Demum id-
 ipsum ex eo confirmat; quia nulla in cœlo, vel
 cœli partibus conspicitur permutatio; cum e-
 contra elementa quatuor omnia, sint variis
 permutationibus obnoxia. Afferuit itaque A-
 ristoteles, cœlum esse quintam essentiam, om-
 nino distinctam à quatuor elementis. At re-
 ctiùs Plato cum antiquis sapientibus, cœlum
 sola puritate ab aliis distingui existimauit: iam
 enim ostensum est, cœli, & mortalium eandem
 esse materiam, & sola esse quatuor prima cor-
 pora: propterea nō potest statui essentia quin-
 ta penitus distincta. Præterea, cum stellæ, vt
 flammæ, luceant; cum radij earum, flammam
 generent; cum tam manifestè mortalia cale-
 faciant; cum cœlum qualitates elementorum
 producat; proculdubio & esse verè calidum,
 & includere puritates, & excellentias elemen-
 torum putandum est. Afferere, quòd cœlum
 ea efficiat per motum, vt asserit Aristoteles; ra-
 tioni, & sensui est aduersum. Sensui; quia fre-
 quenter percipimus, longè vehementiùs, &
 velociùs moueri corpora prope nos; nec pro-
 pterea ita calefacere corpora alia, nec ea ita ca-
 lesieri, vt calescunt à cœlo. Insuper sentimus,
 ex contactu æstiuo radiorum Solis, vehemē-
 ter corpora nostra calesieri; quod minimè cō-
 tinge-

tingeret, nisi in radio inesset caliditas; nec in eo caliditas inesset, nisi cœlum actu calidum esset. Aduersatur rationi: quoniam motus, qui est actus mobilis à motore pendens, & est generatio quædam; solùm per se ad id perducit, ad quod motor suapte natura expetit perducere mobile: propterea motus in loco, per se deducit ad loci acquisitionem: quòd si inde sequatur, vel calefactio, vel qualitatis acquisitio; id solùm est ex euentu. At putare, hæc mortalia à cœlo solùm ex euentu pendere, & calefieri, alienum est à ratione: cùm calor à cœlo diffusus, omnia seruet, cuncta foueat, omnibus vitam impartiat, omnium generationes absoluat. Cùm itaque hæc à primis motoribus, & mobilibus per se, non ex euentu intenduntur, debent etiam per se produci: vt autem per se producantur, est necesse cœlum esse calidum: vt mox suo calore cuncta purget, seruet, ac perficiat.

Solutio Dubitationum.

CAP. III.

 Ensent Peripatetici, rationes Aristot. contra Platonem omnino cogere; esse ostensiones insolubiles, necessitateque præditas: at dum intimiùs perpenduntur, satis leues, & facilè solubiles inveniuntur. Vt autem id manifestè appareat ex operibus conspicuis caloris; colligamus primò, munº caloris esse, aliena secernere, purga-

re, & purgata ad superna tollere. Cùm itaque
 cœlum, supernum sit corpus, cœtera purgans,
 seruans, & secernens; iure cœteri debet cali-
 dum, omni terrena sorde purgatum, ignis ni-
 tidus, & resurgens: in quo tamen cœterorum
 elementorum conditiones, & proprietates, si-
 ne impuritate, & in eminentia inueniantur. Sic
 dicimus cœlum esse ignem, ac insuper ex pu-
 ritatibus elementorũ omnium constare. Cœ-
 lum est ignis, ratione dominantis; & quia in
 eo cœtera ad puritatem ignis sunt redacta, &
 eleuata. Insuper, cœlum constat ex omnibus
 elementis, & in eo omnium elementorum ex-
 cellentiæ inueniantur; quatenus in eo insunt
 eorum omnium conditiones: nam primò est
 visibile, & lucidum; quod ignis est proprium;
 est leue, & continuum; quod ex aqueo humi-
 do pendet: est solidum; quod pertinet ad ter-
 ram: est perspicuum; quæ præsertim aeris di-
 citur esse conditio. Non itaque cœlum est es-
 sentia quinta, vt cœsui Aristoteles: Est tamen
 in hac significatione essentia quinta; quoniam
 in eo adeò cuncta sunt ad puritatem redacta,
 vt iam diuersum ab impuritate cœterorum iu-
 dicari mereatur. Ad rationes Aristotelis, facilis
 est solutio. Nam ad eam ex motu sumptam di-
 co, motum primum, & simplicem, vnum esse,
 nempe orbicularem; non duos. Nam motus
 rectus non est simplex, cùm sensim reddatur
 velocior: non est secundum naturam elemen-
 ti, quoniam non ei conuenit in proprio loco

neg

nec ei conuenit sua completa natura, & perfectione prædita; sed tendenti ad eam: nec ei conuenit seorsum à violentia constituto; sed extra proprium locum per violentiam collocato: non itaque secundum naturam iudicari debet, sed potius reditus in naturam; vt cum Platone, Ptolomæus, Hipparchus, & alij viri sapientes nouerunt. Præterea, cum omnis motus secundum naturam, debeat redigi ad aliquem motoré, qui ex propria conditione illū appetat, & intédât; motus rectus nequaquam talis iudicari potest. Nā quæro, motus rectus à quo primò proficiscitur? Nempe, vel à natura, vel ab anima. Non à natura: quoniã ea, quamuis sit generationis principium; tamen in ordine ad motum in loco, est initium, per quod res moueantur; non auté est principium mouens; vt cum Plat. confitetur etiam Arist. in 8. Phys. 32. loquens de motu elementorū. Quare motor, qui primò mouet, debet esse anima, nō autem natura: Et si est anima, & ea quidem rationis particeps, qualis est ea elementorū; ea, suapte natura, & conditione, in orbem est nata mouere. Iure itaque motus primus propriè conueniens elementis, est motus in orbem; & præsertim hoc dicere debemus, cum ostenderimus, elementa esse animata, & eorum animas esse eiusdem cōditionis cum anima mundi, & cœlorum; quæ cum moueant in orbem, iure elementa, non motu recto, sed in orbem per naturam esse nata moueri, censendum

est. Ex quo patet, ostensionem Arist. falso innixam esse fundamento. Et dum ulterius addebatur; Si cœlum esset vnum elementorum, nõ feruaretur ratio inter elementa: Respondeo, rationem optimè feruari. Primò, quia in omnibus omnia sunt. Secũdò, quoniam igneum feruans, fouens, & purgans, dominari debet; & ex dominio non sequitur consumptio aliorũ, vt censuit Arist. sed potius sequitur conseruatio: quoniam cœlũ adeò est igneum, vt simul purè includat omnia; & ignis eius sit vitalis, fœcundus, saluber, & seruatrix omnium. Philoponus in 1. Meteororum, & in disputationibus contra Proclum, soluit hanc eandem Aristotelis rationem per id; quia aucta mole, non augetur gradus qualitatis. Sed ea solutio non satisfacit: quoniam, vt rectè ei obiicit Simplicius; etsi non augeatur gradus; augetur tamen vis efficiendĩ, ex maiore extensione formæ, & numero partium consurgēs: Non itaque exactè, vt censeo, fundamenta solutionis manifestat. Sed eum dimittamus, & ad postremam Arist. confirmationem respondeamus. Dicebat Arist. nullam in cœli essentia apparere permutationem, nec in toto cœlo, nec in parte. Respondeo, id euenire ex puritate eius corporis, ex eius excellētia, ex magnitudine; & quia nihil extra se habet, à quo lædatur: ac insuper ex anima; quæ cùm magis ei dominetur, & magis cum ipso vno coniungatur; valet illud ab omni permutatione, & interitu feruare incolu.

colame: His postremò accedit voluntas opificis; quæ, nexus est cæteris firmior, & insolubilior, vt inquit Plato in Timæo.

An Plato de quinta Cæli essentia debeat cum Aristotele conciliari.

CAP. IIII.

Væritur iure merito, num Aristot. cum Plat. de quinta cæli essentia conciliari debeat. Simplicius in primo cæli, necnò in secundo ait, eos in sola voce, minimè in sententia dissentire; nã inquit, etiam ex opinione Platonis, cælum esse quintam essentiam; quod confirmat: quia Plato quinque ponit animantium genera; terrena, aquea, aerea, ætherea, & ignea: pariter quinque ponit corpora prima: insuper in Epinomide asserit, quinque esse figuras primas, respondentes primis quinque corporibus; & propterea prima corpora esse quinque, non quatuor solùm: deum, quia in Timæo se declarans, quid denotet nomine ignis, dum inquit cælum esse igneum; ait se lucem denotare, non autem comburentem ignem; ideo asserit, oculorũ orbes esse participes eius ignis, qui non vrit quidem; sed illuminando suauiter, diem inuehit mundo. Non itaque Plato verè censuit in cælo ignem inueniri. Sed cùm hæc dicant Simplicius, & alij nonnulli, qui Simplicio adhærent; manifestè decipiuntur. Primò Simpl. aduersatur Aristoteli, cùm dicat

in primo cœli com. 6. necnon 20. cœlum esse animatum; & propterea esse mixtum, & moueri per id, quod dominatur in eo: nam si mouetur cœlum per id, quod dominatur; ergo in eo reperietur dominans, & id, cui dominatur, & consequenter oppositio partium componentium cœlum; quod maximè Arist. iudicat absurdum. Insuper; tunc motus eius non esset omnino simplex, vt nititur ostendere Aristoteles in primo cœli. Præterea, si cœlum ex eo, quia est animatum, deberet esse mixtum, vt asseritur in secundo de anima, referente eodem Simplicio: quia in secundo de anima, animatum dicitur verè mixtum, ac insuper instrumentarium; cœlum deberet esse verè mixtum, & instrumentarium; quæ quàm longè distent à sententia Aristotelis, vnicuique est conspicuum. Propterea dicamus, Aristotelem in secundo de anima solùm loqui de viuentibus mortalibus; & Simplicium perperam putare, ea quoque debere conuenire cœlo ex opinione Aristotelis, quæ mortalibus conueniant. Præterea Simplicius in suo concilio etiam aduersatur Platoni. Primò; quoniam, ex Platonis sententia, omnia simplicia corpora mouentur per naturam in orbem; vt in præcedentibus apparuit: ideo non est dicendum, quod cœlum moueatur in orbem, ratione dominantis solùm. Præterea manifestissimè Plato, vt in præcedentibus manifestauimus, eandem cœli, & mortalium iudicauit esse mate-

mate-

materiam: de qua inquit in Timæo; Generationis nutricem ignitam, & humefactam, terræ item, & aeris formas suscipientem, passionesque horum pedissequas perpetientem, omniformem aspectu videri, &c. Vult itaque Plato, primam materiam, omnium esse communem; & vnâ cum affectionibus recipere formas elementorum; nec alia prima corpora ponit, præter quatuor enumerata. Quod manifestè indicat per verba subsequenta, inquit; In operis huius exordio Deus ignem primò, terramque creauit: sed duo solùm absque tertio quodam commodè cohærere non possunt, mediumque aliquod vinculum utrorumque desiderant. & post pauca; Qua ex coniunctione ita constitutus est mundus, vt aspici, tangique possit: propterea ex huiusmodi rebus numero quatuor, mundi corpus conflatum est. & post pauca; Quatuor igitur, earum rerum quamlibet integram, mundus accepit: ex omni quippe igne, aere, aqua, terra, eius faber ita ipsum composuit; vt nullam cuiusquam istorum partem, aut vim extrâ relinqueret. Ex his manifestissimè patet, Platonem sola quatuor prima corpora in vniuerso posuisse: & essentiam quintam simplicem, genere distinctam ab aliis, nec excogitasse quidem. Non itaque rectè sentiunt Simplicius, Ioannes Picus, Diacetius, Maynettus, & alij: qui Arist. in solis verbis de re hac dissentire à Platone affirmant, in sententia autem conuenire;

sed longè rectiùs vtriusque opinionem explicarunt Plotinus, Porphyrius, Taurus, Philoponus in tertiadecima disputatione contra Proclum cap. 15. & alij; qui re vera eos dissentire existimarunt, nec putarunt posse conciliari. Ad fundamenta pro parte aduersa relata; non est difficile respondere. Ad primum; dum dicitur, Platonem quinque ponere animalium ordines, & quinque prima corpora; patet solutio ex ipsomet Platone in Timæo; vbi aerem in partem puriorem, quam nuncupat ætherem, & minùs puram distribuit: & in Epinomide id ipsum manifestat; nam quem Aristoteles incensionis fomitem sub cælo positum appellat, Plato nuncupat ætherem; & sic ponit quinque animalium ordines, quâuis prima corpora absolutè solùm dicat esse quatuor. Ad fundamentum sumptum ex primis quinque figuris, respondet Philoponus in disputat. 13. contra Proclum cap. 18. inquit, Platonem tribuere figuram illam quintam duodecim facierum; non quinto corpori, quintæuè essentia; sed vniuerso ex omnibus conflato; vt patet ex ipsomet Plat. in Timæo, inquit enim: Est & quinta quædam compositio, qua Deus ad vniuersi compositionem est usus; eaque descripsit, & figurauit. Sic itaque Plato, & simplicib. quatuor corporibus, & vniuerso, propriam figuram tribuit. Nam mundi, & simplicium corporum duplex potest assignari figura: vna, quæ sit terminus magnitudinis eorū; altera,

altera, quæ naturam, & propriam eorum conditionem, per analogiam, ac proprietatū convenientiam nobis patefaciat. Si de prima loquimur; cælum, & simplicia corpora omnia, sunt orbiculata, & rotunda; & iure quidem; nam hæc est figura prima, absolutissima, apprime simplex, & consimilium partium, apprime capax, aptissima corpori in orbem mobili; convenientissima animæ eius, quæ iuncta menti in orbem mouere nata est: quæ figura exquisitissima conuenit cælo ob puritatem, & præstantiam eius; minus purè conuenit aliis. Arist. quoque eiusdem est sententiæ; hæc tamen est differentia: quia Arist. elementa sub cælo posita, non ex se, sed à solo cælo figuram recipere existimauit: Plato verò cognoscens elementa esse animata, & per naturam suam esse nata moueri in orbem, vel in suo loco requiescere; etiam nouit elementa, nedum à cælo eam figuram recipere, & ex propria propensione in suum locum; verum etiam ex sui natura, vt sunt animata, mobiliaque in orbem. At si loquimur de figura, cuius conditiones respondent conditionibus corporis, cui tribuitur, easque patefaciunt; sic diuersorum corporum diuersæ figuræ sunt. Nam Terræ conuenit figura Cuba; proportionem respiciens conditioni terræ, ineptissima ad motum, aptissima ad quietem, & ad mutuam permutacionem cum cæteris minimè accommodata. Igni conuenit Pyramis; nedum, quia tenuis est,

T

acutus, ad perforandum maximè aptus; verùm insuper, quia est apprimè leuis, & mobilis: quæ omnia per Pyramidem aptissimè explicatur. Aquæ, & Aeri, quoniam in enumeratis conditionibus media sunt, iure figuræ mediæ conueniunt; Aquæ, Icosedra; hoc est viginti facierum; Aeri, Octedra, facierum octo. Vniuerso conuenit figura duodecim facierum; tum ob duodecim mundi sphæras; tum ob duodecim cœli signa; tum demum, quia hæc figura, ita in tercentum, & sexaginta triangulos scalenos resoluitur; vt cœlum in tercentum, & sexaginta gradus. Ex his patet, rationem ex quinque primis figuris depromptâ, minimè nobis aduersari. Et longè minùs aduersatur postrema, dum dicitur, quòd Plato manifestat, ex quali igne constet cœlum; & quòd non constat ex igne, qui flamma sit; sed ex luce, quatenus est corpus lucidissimum. Ad hoc dico, Platonem puriori, eminentiori que igni lucem tribuere; & propterea per lucem eius proprietatem, puriorem ignem circumscribit: immò cum dicat oculos nostros esse participes cœlestis ignis; verè indicat, cœlum non esse diuersæ naturæ à mortalibus; sed posse à mortalibus participari, & sola puritate ab eis differre.

De Cœli compositione. CAP. V.

Ristoteles statuens cœli materiam diuersam ab ea mortalium, nec videns in cœlo mutationem aliam vllam, præter motum in loco: censuit

fuit cœlum solum constare ex motore, & mobili: adeo, vt mobile esset simplex corpus; motor verò esset mens, siue intelligentia, siue anima eius: quouis enim nomine vtamur, nihil refert; semper enim eadem motoris natura denotatur. At Arist. nimum imperfectè cœlum resoluit; imperfectè quidem, cum ratione mobilis, tum ratione motoris. Nam si ad mobile conuertimur: quoniam includit materiam omnium corporum communem; ideo necesse est, vt in ea, etiam forma, siue formæ participatio inueniatur: & propterea inest in cœlo compositio ex infinito, & termino; siue ex materia, & participatione ideæ, vt etiam in aliis corporibus. Insuper, vbi hæc compositio inuenitur, etiam reperitur alia ex quinque generibus; ex essentia scilicet, identitate, alteritate, motu, & statu. Præterea, quoniam singula simplicia corpora, modo quodam cætera includunt; id eò etiam in cœlo inueniuntur puritates omnium elementorum, reductorum in conditionem, & naturam ignis; conuenienti nexu, & proportionem iunctorum. Si deinde ad motorem conuertimur: primò, præter naturam mobilem, consideratur compositio ex mobili, & anima mouente: in super, adest compositio ex anima, & participata mente; supra quam est mens non participata, & ipsum vnum. Diminutè itaque Aristoteles, exactè Plato, cœlum in sua componentia, & principia resoluit: qui compositionis gradus, vt in cœlo, ita in reli-

quis elementis inueniuntur; puriores in cœlo, in aliis impuriores. Ideo iure Proclus in Timæum, Aristotelem de diminuta resolutione cœli in sua principia reprehendit. Et quamuis in cœlo solùm appareat permutatio in loco; & compositio ex motore, & mobili: tamen huiusmodi compositio, cæteras omnes præsupponit. Insuper, quamuis simplicia omnia corpora, ex anima, & corpore constet; attamen conuenienter ratione, nec terra, nec aqua, nec aer, animalia dicuntur. Primò, quoniam animæ illis potiùs adsunt, quàm in sint; vt potiùs adesse, quàm inesse statuis, dicuntur Demones: id eò, vt ob id statuae non dicuntur animalia; ita nec elementa ob suas animas. Prætereà etiam id euenit, quia latet ea esse animata; ideo vulgò animalia non nūcupantur: at sapientiores, ea esse animata, & modo quodam animalia, percipiunt. Demum, quia animalis nomen his vulgò tributum est, quæ ante oculos versantur, sensu tactus sunt prædita, ac instrumentis vitæ inseruientibus sunt decorata: huiusmodi non sunt simplicia corpora: & ideo, quamuis eis adsit anima; attamen animalia vulgò non nuncupantur. Ex quo patet, leuem esse instantiam Aristotelis contra Plato-

nem in primo de anima, dum dixit:

Non dicere animal id, cui

conuenit anima,

absurdum

est.

De gradibus Animalium simplicibus corporibus respondentium.

CAP. VI.

Quemadmodum sphaera inferiorum corporum, refertae sunt suis animalibus; pariter & coelum sibi convenientibus animalibus est decoratum: quae eò praestantiora sunt, quò coelum mortalibus corporibus praestat; & eò magis eis debet esse refertum, quò corpus illud fecundius, & vitalius est caeteris omnibus. Sic dantur quinque animantium gradus, quinque simplicibus corporibus respondentes: quod in duplici significatione verum est. Primò, ratione Dæmonum: nam dantur Dæmones ignei, aetherei, aerei, & terrei, modo iã in praecedentibus explicato. Secundò, ratione diuerforum viuentium, & incolarum: dantur enim pecudes, iumenta, & homines, qui sunt incolae terrae; pisces, aquarum; volucres, aeris; Dæmones, praesertim aetheris; Dij, ignis. sic stellae, & coeli, visibiles Dij saepe nuncupantur: sunt enim stellae absoluta quaedam corpora, anima propria praedita, per quam motu distincto ab eo sui orbis cientur; quamuis longè secùs sentiat Aristoteles, qui solo motu sui orbis stellam moueri censuit. Et Simplicius volens motum illum proprium seruare etiam cum Aristotele, manifestissimè errauit: summo opere enim aduersatur verbis, & rationibus Arist. Vt pro motu vniuersi coeli, non sunt necessaria instru-

mēta motui inferuentia; ita neque pro motu stellarum. Propterea valde leui in secūdo cœli vtitur ratione Aristoteles; dum ostendit stellas proprio motu non moueri, quia carent pedibus, cæterisque instrumentis motus: non enim, vt anima moueat id corpus, cui maxime dominatur, eget instrumentis; & præsertim, dum mouet in orbem. Insuper, quamuis Arist. in secundo de Generatione animalium cap. 3. dicat ignem nullum generare animal: tamen sententia eius, non de omni igne vera est; sed de eo, qui est combustio, & flamma; non de vitali, fœcundo, & cœlesti igne: qui tantum abest, vt vitæ aduersetur; vt potius fons, & initium vitæ cæterorum, censeretur mereatur: Sed obiicit Platoni Arist. in 2. de cœlo. Si cœlum eget animata necessitate, detinente illud natum secūs moueri; eius anima, æterna premeretur miseria: primò, quia laboraret pro detinendo corpore nato secūs moueri: secundo, quia nunquā à corpore abiungeretur, & nunquam fortiretur dispositionem optimam, quæ animæ conuenit in separatione à corpore ex sententia Platonis: vt eidē Platoni obiicit Aristot. etiam in primo de anima 49. inquit: Laboriosum autem est, & commixtum esse corpori, ita vt non possit absolui, & adhuc fugiendum; siquidem melius est intellectui, non cum corpore esse; vt consuetum est dici, & multis placet. Sed huiusmodi instatiæ, ex sententia Platonis rectè percepta, inanes iudicantur.

tur. Nam cœlum, & mundus dicuntur esse nata secus moueri; nō quidem propriè, nec quia ad oppositum, vel ad alium motum sint procliuia, & violentia detineantur: sed solūm id est verum cum negatione; quatenus illū motum, & ordinem, non ex se habent; sed ab alio recipiunt; & propterea simplicia corpora, ante mundi productionem, fluctuare, & inordinatè moueri dicebantur. Insuper cœlestia, cū sint solubilia, dicuntur diuina voluntate detineri, ne soluantur; vt in præcedentibus declaratum est: quæ minimè est violentia contraria naturæ; sed diuina, supra naturam, & naturæ apprimè salutaris. Insuper, anima mundi, & cœlorum, quamuis semper sint coniunctæ cū corpore; attamen simul etiam sunt seiunctæ, coniunctæ cum mente, & supra cœlum eleuatæ; in qua eleuatione beantur semper, & æterna fœlicitate fruuntur.

De motu Cœli.

CAP. VII.

œlum moueri, & motum eius esse in orbem, conueniunt profectō viri sapientes: at in attinentibus ad eius motum, variæ occurrunt difficultates. Quæritur primò, cur cœlum moueatur in orbem. Dicendum est, multiplici de caussa id euenire; nam primò id euenit ratione mobilis: cū enim cœlum sit rotundum, motu in orbem mobili respondente debuit moueri;

T 4

insuper, cū cœlum sit corpus primum, & præstantissimum; motu primo, & præstantissimo moueri debuit; huiusmodi est motus in orbem: præterea, cū cœlum nunquam debeat mutare locum, sed semper in eodem reperiri; ne violentiæ subiiciatur, iure solū debuit in suo loco reuolui. Secundò, ratione finis: nam motus cœli debuit esse in orbem; vt posset esse vnus, æternus, & continuus: insuper, vt omnia in eodem ordine, & gradu conseruaret; eaque intra se ambiendo perficeret: præterea, vt vnà statum, & immobilitatem primi principij patefaceret: cœlum enim, & mundus, quamuis moueatur, tamen vnà cum motu seruantur immobilia: insuper, vt motus cœli esset velocissimus; motus enim in orbem, velocissimus est: demum, vt esset magis confimilis, & partibus præditus exacta proportione iunctis. Tertiò, ratione efficientis: nam initium motus est anima mentis compos, anima motu quodam transeunte nata est mouere: ac ob nexum cum mente, quæ mens in se conuertitur, & orbem cōstituit, mouet in orbem: insuper, ob nexum cum primo principio ita mouet; quæ enim cū primo principio neētantur, pendēt ab eo, redeuntque in illud; ex quibus spiritalibus conuersionibus pendet primò cœli, & mundi rotunditas; mox confurgit hæc cœli corporea conuersio. Aristoteles in primo de anima, in cont. 45. & sequentibus, inuehitur in hanc Platonis sententiam. Primò
 eum

sum carpit: quia cum anima non sit magnitudo, non est prædita rectitudine, & reflexione in circulum; hæc namque sunt affectiones magnitudinis. Præterea, si Plato reflexionem, & circulum intellectus refert ad eius intellectiōnem, hoc etiam rectè dici non potest. Primò, quia intellectio est ex vno in aliud: & se habet, non vt continua magnitudo; sed vt numerus consequenter se habens, ex indiuiduis constans: & si continua fuerit, non est continua, vt magnitudo; sed vt actio. Præterea, si anima rationalis est circulus; & intelligit per contactum, tangendo indiuiduum aliquod; quomodo circulus valet tangere vnum indiuiduum? Præterea, intellectio non videtur posse dici circulus; quoniam vel est intellectio ad actionem dirigens, vel ad contemplationem: si ad actionem; in ea consideratur principium, & finis à principio distinctus; nam actio finis est: & propterea non est conuolutio: si intellectio dirigat ad contemplationem; in attinentibus ad scientiam, principia à fine distincta sunt; principia sunt definitiones, scibile autem est affectio de subiecto; quare in ea quoque intellectiōne non reperitur conuersio, & circulus. Quòd si dicimus in intellectu inesse circulum per repetitionem eiusdem, hoc quoque dici non potest: quoniam dum intelligimus, non in circulum infinities repetimus idem. Accedit, quòd intellectio, & syllogismus, potius est similis cuidam quieti, & statui, quam

motui: quia intellectio, in termino, & sine posita est; & nobis conuenit requiescentibus, sedatisque animi perturbationibus, non motis. Propterea addit in cont. 50. Latet autem causa, cur cœlum in orbem feratur: neque enim animæ substantia causa est, quòd cœlum ita feratur; sed ex euentu ita mouetur, &c. Hæc, & similia sunt, quæ Aristoteles contra sententiam Platonis affert: per quæ minimè euerit eam; sed solùm manifestat, quæ à Platone tribuuntur animæ, vel intellectui, esse vera, tanquam de causa, & per translationem; non autem propriè: & hoc libentissimè concedunt Platonici, qui ad solam proprietatum conuenientiam respiciunt. Et hoc nedum faciunt Platonici, verùm etiam ipsemet Arist. qui in 8. Metaph. cont. 10. ait, rerum essentias perinde se habere ac numeros; & in 3. de anima cont. 10. intellectionem quandam dicit similem lineæ rectæ, aliam circumflexæ: & in lib. de sensu & sensili, communem sensum centro circuli ait, esse similem; id ipsum facit & alibi: & iure quidem; nam incorporea valde latet; propterea metaphoris, & similitudinibus à re corporea sumptis explicanda sunt. Sic itaque reſtitutio, & conuersio, ratione diuersorum consideratur in anima: nō quidem ea corporum; sed spiritalis, ei corporū conuenienti proportionē respondens. Et dum addit Aristoteles, intellectionem non esse similem circulo, & id ipsum ostendit: proculdubio de vno loquitur Plato,

Plato,

Plato, ad aliud respicit Aristoteles. Considerat Plato præcipuam rationalis animæ intellectiōnem; quæ est per rēditum animæ in se, & nexum rationum cum ideis; qui nexum dicitur metaphoricè tactus; ratio autem, & idea, sunt indiuiduum, quod tangitur: in qua operatione cōsideratur circulus, cūm ratione intellectiōnis, tum ratione appetitus. Ratione intellectiōnis: quia mens in seipsam intelligendo conuertitur; & anima mentem imitans, in se, & in mentem, vt in principium, reflectitur: qui contactus, conuersio, & reflexio, in cœlorum animis continua sunt, absque vlla temporis intermissione; immò supra tempus eleuata. Præterea adest circulus, ratione appetitiōnis; quoniam eximio quodam affectu, anima in mētem, mens in se, & in ipsum vnum reflectitur: propterea eodem quoque affectu, & desiderio, orbem, cui absolutè anima dominatur, ab eodem ducit ad idem; vt effectus pro facultate suæ causæ, suoque principio similis sit. Et quamuis intellectiō aliqua ex parte sit similis statui, & requieti; attamen latè sumendo motum, primò in mēte est motus, pro transitu ab esse ad agere, & pro perfectione intelligentis ab intelligibili saltem ratione distincti: in anima adhuc magis propriè, & cum maiori alteritate seruatur motus; ob maiorem distinctiōnem rationum, & progressum ex vna in aliam. Sic itaque intellectiō, aliqua consideratione motui; alia verò statui, & requieti

similis est. Sed Aristoteles secus sentiens de
deis, de rationibus, de modo intelligendi, ac
demum de compositione animæ; iure merito
de adnexis, & pendentibus ab his, secus sen-
tit, & secus loquitur. Rectè itaque cum Plato-
ne dixit Plotinus, animam cœli mouere in or-
bem; quia mentem imitatur, quæ in seipsam
conuertitur.

An Cœli motus sit naturalis.

CAP. VIII.

Quoniam cœli motus, & à natura, &
ab anima, & à mète pendet; propter
eà variis conditionibus est præditus,
variisque denominationibus deno-
tari potest. Primò cœli motus à natura pèdet;
à qua hoc recipit, vt cœlum sit natum ita mo-
ueri, & sit procliue ad illum motū; per quam
naturam, & facilitatem, siue propensionem,
motus ille naturalis dicitur: Vt verò ab effi-
ciente, & proximè mouente, pèdet ab anima;
à qua habet trāsitum ex vno in aliud, fluxum,
& operationem suę naturali inclinationi con-
gruentem; per quam animam motus ille ani-
marius nuncupatur: Remotè pendet à men-
te, tanquam à dirigente, & tanquam ab ea,
quam anima nititur pro facultate imitari; à
qua mente motus cœli habet, vt semper sit si-
bi consimilis, & æternus; vt in lib. de Regno
asseritur. Sic itaque in cœlo motus naturalis,
animarius, voluntarius, métalis, siue diuinus,
in

in idem veniunt; nec superuacanea, immò necessaria est ea principiorum subordinatio. Aristoteles etiam motum cœli, & à natura, & ab anima, & à mente prouenire affirmat; sed lógè secùs, ac id faciat Plato; cùm de natura, de anima, & de mente cœlorũ, secùs sentiat. Duplex præsertim in cœlo apparet motus, vn⁹ ab ortu in occasum, alter è contra ab occasu in ortum. Aristoteles hos esse motus duos in obliquum sibi oppositos, nedum censuit, sed etiam ratione comprobauit in 2. lib. de Cœlo; causamque attulit, cur eo duplici motu moueatur cœlum. Plato de eo agens, tanquam de re dubia, ancipitem nonnunquam se indicauit: dubitauit enim, num re vera Planetæ eo duplici motu mouerentur, vt est communis sententia; vel potius vnico mouerentur, & viderentur nobis duplici motu moueri, ob tardiorem quorundam orbium reuolutionem. Plato opinionem primam communiorem, & magis vulgarem censet; alteram iudicat veriorem: Ideo in Epinomide dixit, octauam sphæram nuncupari mundum supernum, & moueri ab ortu in occasum, cæterosque orbes secum trahere; vt hominibus pauca de iis scientibus videtur, &c. Sic vulgarem dixit esse eam sententiam; quòd primum mobile, secum trahat alia, quæ sint nata ex se moueri in oppositum. Insuper, prope calcem 7. de Legibus inquit. Non est, o viri optimi, vera hæc de Sole, & Luna, cæterisque stellis opinio, quòd vnquam pererrenta

sed contrà se res habet: eandem enim quoduis illorum viam, non multas, circumeundo peragit; quamuis videatur per multas ferri. Quod verò in eis velocissimum est, non rectè tardissimum, & contrà contrarium iudicamus, peccareque ita opinantes patet. Nam si in Olympico ludo, cursu certantes spectaremus; & velocissimum tardissimè, tardissimū velocissimè currere prædicaremus; laudibusque vicisse victum caneremus; non placerent, vt arbitror, laudes nostræ cursoribus. Nunc verò cum de Diis similiter peccemus, nonne ridiculi sumus; similiterque aberramus à recto? &c. Per hæc verba videtur indicare Plato, cœlos omnes ab ortu in occasum moueri: illū verò, quem iudicamus esse motum ab occasu in ortum, re vera motum non esse; sed solū retardationem quandam. In Timæo tamen asserit moueri duplici motu; & motum ab ortu, nuncupat motum identitatis; alterum, diuersitatis; adeò, vt manifestet vtramque sententiam posse defendi, & vtramque modo aliquo esse rationi consentaneā: nos autem de rebus dubiis nil certi decernere debemus, ne Platoni duci aduersemur. Quod autē dixit Plato de motu cœli in lib. de Regno, dum asseruit; Vniuersum hoc aliàs Deus ipse regit, agit, atque rotat; aliàs verò dimittit, cum mundi circuitus competentia sibi curricula temporis expleuerant. Mundus verò vltro, ac libero cum motu contrà reflectitur, &c. Hoc, inquam, & alia

alia consimilia, quæ de alternatione motuum
cæli ibi dicuntur, allegoricè intelligi debent;
non autem, vt verba extrinsecùs significare vi-
dentur. Et proculdubio præclara mysteria mi-
ra arte solertibus ingeniis eo in loco latenter
indicantur; & præsertim ea, quæ pertinent ad
duplicem hominis ortum: quorum vnus est
corporis, & fit regnante Ioue, mundi commu-
ni Rege, per quem munera in vniuersum di-
stribuuntur: alter est animi; & fit regnate Sa-
turno, hoc est, contemplatione; per quem mo-
tu retrogrado animus, qui manauit à Deo, re-
dit in suum principium: quo secundo ortu dū
oriuntur homines, senes sunt; quoniam spiri-
talis & animarius homo, solū oritur sene-
sciente corpore: tunc enim solū anima ad
mentem, veræ vitæ principium, eleuatur. Sed
his prætermisissis, quæ longam exposcerent ex-
plicationem, ne Platoni ea sub ænigmate præ-
ferenti aduersetur, eò reuertamur, vnde re-
cessimus. Manifestissimè proculdubiò moue-
tur cælū ab ortu in occasum, qui motus iure
merito motus totius nuncupari meretur: cum
nedum cælum, verū insuper elemēta quoq;
sub cælo posita, eodem motu moueantur: &
cū ita reuoluuntur, non rapiuntur à cælo,
vt est vulgaris sententia: sed per animam, vel
mundi, vel propriam reuoluuntur in orbem:
per animam mundi, motu totius; per propriā,
motu proprio: vel per Animam mundi, tan-
quam per ducem; per cæteras, vt per eas, quæ

ducem insequuntur; vt in Phædro docuit Plato. Hinc colligi potest conueniens ratio fluxus, & refluxus maris: ille enim proximè à natura, & ab anima eius prouenit; non à Luna, nec ab alio cœli orbe; nisi remotè, & ratione alicuius conuenientiæ, & sympathiæ aquæ cum orbe Lunæ: hic fluxus, & refluxus, non similiter in omnibus aquæ partibus recipitur; ratione diuersitatis, magnitudinis, figuræ, positionis, & consimilium. Peripatetici cum seculis sentiant de anima mundi; neque hanc, neque aliam conuenientem causam facile assignare possunt.

An terra moueatur in orbem.

CAP. IX.

 Vniam motus in orbem, & præsertim ille, qui est ab ortu in occasum, cæteris omnibus corporibus mundum primò constituentibus conuenit; videtur etiam rationi consentaneus, vt debeat conuenire terræ: & præsertim, quoniam motus ille nuncupatur motus totus; ideo singulis partibus competere debet. Accedit, quòd cum terra sit animata, & anima dicatur esse initium motus; necessarium esse videtur, vt terra quoque à sua anima moueatur. Hanc sententiam visus est protulisse Plato in Timæo, dum dixit; Terram autem altricem nostram, circa polum per vniuersam extensum alligatam, diei, noctisque effectricem, & culto-

eustodem esse voluit; nec non primam, anti-
 quissimamque Deorum omnium, qui intra
 cœlum sunt geniti, &c. Per hæc verba indica-
 re videtur Plato, terram vnâ cum cœlo moue-
 ri in orbem: ideo Arist. in secundo cœli 75. tri-
 buit Platoni, quod asseruerit terram circa me-
 dium reuolui. Cicero quoque in secundo A-
 cademicarum quæstionum inquit; Atque etiâ
 circunuolui terram; Platonem in Timæo di-
 cere, quidam arbitrantur; sed paulò obscuriùs.
 Aristarchus, & Seleucus, referente Plutarcho
 in septima quæstione Platonica, terram volui
 circa medium affirmarunt: & Seleucus, nedû
 id affirmavit; verùm etiam demonstratione
 comprobavit. Id ipsum ex verbis Platonis nõ-
 nulli colligunt; dum dixit, terram esse effectri-
 cem diei, & noctis: nõ enim videtur posse hoc
 efficere, nisi moueatur. Proculdubio asserere
 terram moueri in orbem, est manifestè aduer-
 sari sensibus, & rationi: neque putandum est,
 Platonem huius fuisse sententiæ. Plato enim
 in Timæo terræ tribuit figuram cubam; eique
 idcirco cõuenire affirmat, quia omnium qua-
 tuor corporum maximè immobilis terra est,
 & corporatorum omnium maximè compa-
 cta. Insuper, elariùs in Phædro id ipsum ma-
 nifestat, inquit; Magnus itaque Dux in cœ-
 lo Iupiter, citans alatum currum, primus ince-
 dit; exornans cuncta, prouideque disponens:
 Hunc sequitur Deorum, Dæmonumque ex-
 ercitus, per vndecim partes ordinatus; perina-

net autem Vesta in Deorum æde sola, &c. Cū Plato dicat Vestam permanere in sua sede, quæ Vesta denotat Deum, & animam terræ; quid aliud denotare voluit, nisi quòd terra immobilis permaneret in centro: quam terrâ, sedem Deorum nūcupauit in Timæo. Neque est difficile satisfacere aduersis rationibus. Nā ad primam, dum dicitur, cętera elementa moueri, & motum in orbem nuncupari motum totius; respondeo, de terra, & aliis elementis diuersam esse rationem: nam terra est, vt centrum maximè distans à cęlo; centro conuenit requies; distātia à cęlo, minùs mouentur; ideo demum ad immobile est deueniendum: Terra est, tanquam fœmina; quæ vt cumulatiùs munera, & semina recipiat à cęlo, tanquā à parente, & ea in frugem valeat deducere; debet requiescere: motus in orbem, dicitur motus totius; quia consideratur terra, tanquam centrum, & veluti aliquid nostrum sensum fugiens; in ordine ad vniuersum, quod mouetur. Dum id ostenditur ex eo, quia terra est animata, ideo prædita principio motus; respondo cum Platone, Vestam solam manere in æde Deorum; nam quamuis omnis anima sit numerus se mouens, non tamen omnis necessariò mouet in orbem illud corpus, cui iuncta est; præsertim, dum tale corpus non fuerit illi motui accommodatum; neque expediat, vt ita moueatur. Et quamuis anima terram non moueat in orbem, non propterea frustra iungitur

gitur illi: nam eam seruat, vitam ei tribuit, fecundam reddit, & nisi rotam, saltem partes eius, vt expedit, mouet. Ad Aristotelem, qui Platoni tribuit oppositum, & ad verba Platonis in Timæo; dico cum Proclo, & cum Simplicio, ea verba dupliciter legi posse. Primò leguntur, vt referuntur ab Aristot. quòd Plato dicat terram altricem nostram, *εὐλαδάαι*, hoc est volui circa eum, qui per vniuersum ordinatus est, Polam: quam lectionem minimè approbandam affirmant, & iure quidem; cum non consentiat cum sententia Platonis de terra, a libi approbata, vt apparuit. Alia lectio est: quòd Plato terram dicat, non *εὐλαδάαι*, hoc est reuolutam; sed *ἰλλομένυμ*, hoc est alligatam, & infixam; & hanc approbant Proclus, Simplicius, Diogenes Laertius, & Alcinoüs: immò Cicero latina reddens ea verba Platonis, dixit; iam verò terram altricem nostram, quæ traiecto axe sustinetur, diei, noctisque effectricem fecit. Afferuit itaque, traiecto axe sustineri, indicans se legisse *ἰλλομένυμ*: vt Simplicius, & Proclus debere legi existimant. Propterea ex eo loco rectè assumpto, terram in medio, non reuolui, sed requiescere, colligimus; & propterea hac de re Platonem conuenire quidem cum Aristotele, non autem oppositum sentire, vt perperam ei tribuit Aristoteles. Quòd si etiam concedere volumus, Platonem ibi dicere, terram volui; cuius oppositum asserit in Phædro; dicamus, non ex propria opinione.

illud dicere; sed ex opinione Pythagoræ, quæ in Timæo sectatur: Plurimi enim ex Pythagoreis asseruerunt, stante cœlo, volui terram; vt Philolaus, Heraclides Ponticus, atq; Ecphantus, & cum eis Niceta Syracusanus; vt in Academicis refert Cicero, auctoritate Theophrasti. Attamen ex opinione Platonis secus proculdubio est sentiendum: quod manifestissimè patet; quia cœlum moueri affirmat, & fatetur à nobis in terra positam seruari, & mensurari posse cœli motus; quod non contingeret; si terra volueretur in orbem.

De causa requietis terræ in medio.

CAP. X.

Um terra in vniuersi medio requiescat, iure quis mirari poterit, & ad causæ inuestigationem excitari; vnde eueniat, quòd ea saltem non decidat, & versus aliquam cœli partem cadat, & ruat. Quam difficultatem mouet Plato in Phèdone; & cum varias retulisset, reiecitque causas ab aliis relatas; demum afferens propriam sententiam, inquit: Persuasum mihi quidem est: primò, si est terra in cœli medio rotunda; nil ei opus esse, vel aere, vel alia necessitate eiusmodi, ad hoc, vt nunquam decidat; sed ad eam sustinendam satis id esse, quòd & cœlum vndique sibi ipsi simillimum est omnino, & terra vndique æquilibris: Res enim æquilibris, in similis alicuius medio posita,

lita, nec magis, nec minùs potest in partem aliquam inclinari; cumque similiter se habeat, ab inclinatione permanet aliena. Hæc Plato. Aristoteles verò in secundo de cælo cont. 90. hæc opinionem tribuit Anaximandro, & esse falsam ostendit; præsertim ex eo: quia pari ratione sequeretur, nec ignem, nec aliud corpus in medio collocatum, debere moueri. Insuper, quia terra, nedum non mouetur à medio; verùm etiam ad medium tendit, cum fuerit extra medium collocata; non autem ruit versus partem illam cæli sibi propinquiorem. Proculdubio; si pro causa, solam indifferentiam, & æqualem distantiam à cælo assignaremus; dimittè eam traderemus: at dum principia, & fundamenta Platonis perpendemus; ex eis, nec non ex indifferentia simul, conuenientem causam colligere valebimus: nam, & per naturam, & per animam, & per conuenientem mundi formam, in medio terram requiescere percipiemus. Per naturam primò; quoniam id, quod per animam vniuersi est dispositum, per naturam fieri dicitur: dispositio partium mundi, pendet ex prouidentia per animam, & naturam mediam. Id autem, quod à Platone dicitur de indifferentia; partim dicitur ex opinione aliorum satis apparente; partim dicitur, vt indicetur, terram requiescere in medio, ratione ordinis vniuersi; vt manifestetur, de ratione eius esse, vt æquè distet à cælo; cum ad illud se habeat, tanquam centrum. Consuevit

tamen in suis dialogis Plato, multa proferre ex aliorum sententia, & ad vulgi demulcendas aures: quæ à solerti Platonico debent deinde, per potiora Platonis fundamenta, in convenientem sententiam redigi.

De Gravitate, & Leuitate.

CAP. XI.

TRiplex in corporibus, quæ elementa dicuntur, consideratur grauedo: Vna est aduentitia; per quam dicimus corpora, quò magis mouétur, eò ferri velociùs; & quò feruntur velociùs, esse grauiora: Altera est naturalis propensio ad proprium motù. Postrema est grauedo essentialis; de qua loquentes, dicimus terram grauem, ignem leuem. Si loquimur de prima aduentitia grauitate; ea solùm elementis conuenit, dum redeunt in suam naturam, & locum sibi competentem: & conuenit, non in principio, sed in progressu motus: & nõ minus conuenit ætheri, & aeri, quàm aquæ, & terræ. Cœlo hæc grauedo non conuenit; quia nunquam à suo loco, suauè natura recedit. Secunda grauedo conuenit elementis duplici modo; primo, dum redeunt in suum locum; altero, dum feruntur in orbem: nam hæc grauitas nil aliud est, nisi propensio ad illum motù. Ex his duobus modis, primus non conuenit cœlo; quia non mouetur motu recto: alter verò maximè conuenit; quia maximè ad motum suum est pro-

proclive; & grauisimum iudicaremus cœlū, si nobis datum esset suo motui manum opponere. Tertia absolutè conuenit omnibus: cuncta enim elementa aliquid grauitatis includunt; cūm materiam, & corpoream compositionem in se habeant. Hinc facilius elementa omnia descenderent, quàm ascenderent: facta tamen comparatione, aer, æther, & ignis, leuia dicuntur; aqua, & terra, grauia. De hac tertia loquutus est Plato in Timæo, dum dixit: Leuissimum esse, quod paucissimas bases includit, & ex paucissimis partibus eiusdem constat, qualis est ignis. De altera grauitate, scilicet, de secunda, verba fecit in Timæo, dum dixit: Vnum tamen id de his omnibus cogitandum; quòd via, gressioque singulorum corporum, ad simile, atque cognatum ferens; graue facit id, quod fertur; in quo quidem secundo grauitatis genere includitur modo aliquo etiam primum; vt consideranti notum est. Et si quis querat, quomodo elementorum partes in suum locum reuertantur; dicendum est, quòd redeunt, & per suam naturam, & per animam simul: per naturam suam, habent propensionem ad illum motum; per animam, absorptionem, & perfectionem. Et si per imaginationem sphaera terræ sub orbe lunæ proximè posita esset, iam imaginaremur peruersionem ordinis vniuersi: ad quam, nec anima terræ, nec eius natura, esset procliuis: & propterea tunc partes liberæ derelictæ, ad suum totū

non mouerentur: quia nec anima ad illum locum traheret, nec partes in illum essent procliuēs; cūm ea sit dispositio præter naturam: ex fatua nostra imaginatione pendens: ad quam si sequuntur absurda, nil refert, cūm sequantur ex nostra inani imaginatione. Ex his patet, quomodo à calumnia vindicari debeat Plato, dum carpitur: quia dicat, elementorum partes ad suum totum moueri, ab eoq; trahi.

*Comparatio opinionis Aristotelis cum sententia
Platonis in nuper dictis.*

CAP. XII.

IN plurimis profectò Aristot. à Platone dissentire videtur. Primò, Arist. triplex illud grauitatis genus non ponit, sed solum duplex: primum uidelicet, & tertium. Secundò, Arist. cœlum nec graue, nec leue esse affirmat: ex sententia Platonis dictum est, cœlum aliqua ratione leue, alia verò graue dici posse. Tertio, Arist. ignem dicit solum leuem: Plato verò ætherem sub cœlo positum, igni respōdentem: & leuem in comparatione, & grauem in propensione ad suum locum affirmat. Quarto, Arist. in postremo lib. de Cœlo, à cont. octauo ad 10. reiiicit eam leuitatis, & grauitatis causam, à Platone in Timæo traditam: dum dixit, Leuissimum esse, quod paucissimas bases includit, & ex paucissimis partibus eisdem cōstat. Demum, dissentire videtur in assignanda causa
redi.

reditus partium elementorum in suum locū: nulla enim ratione, & modo censet, id ab anima posse prouenire; sed solū ab eorum natura. De quibus dissensionibus loquens assero, nonnullas esse positas in sola voce, alias verò in rei natura. Nam de prima, dum dicitur, Platonem nuncupasse grauedinem reditum, & propensionem corporis in suum locum; dico, hanc esse litem in voce, non in sententia. Conueniant, quòd detur illa propensio in suum locum, & ad suum motum: sed Plato censuit, posse dici grauitatem; quod non censuit Aristoteles. Ratio tamen huius diuersitatis pendet ex eo; quia Aristot. in vniuerso posuit sursum, & deorsum, natura distincta; non autem Plato, vt in sequentibus apparebit. De secunda differentia; quia Arist. cœlum dicit, nec graue, nec leue: assero, eatenus re vera dissentire; quatenus Plato cœlum dicit ignem, vel igneū; quod negat Aristot. De tertia, censeo eos etiā re vera esse discordes. Nam Plato rationem sequutus, id omne censuit graue; quod materiā, & corpoream aliquam compositionem includeret; denotatam ab eo per bases, & partes; quamuis enim materia nō fit grauis; attamen ad eam vnā cum forma, sequitur grauitas, vel maior, vel minor; ratione maioris, vel minoris densitatis corporis, & compactionis. Arist. verò sensui credens, quod sursum absolutè tendit, nuncupauit absolutè leue; quod Plato nuncupat leuissimum omnium in compara-

tione, hoc est, minùs graue aliis. De quarta
 diffensione, videlicet de caussa grauitatis tra-
 dita à Platone, reiecta ab Aristotele: dico pri-
 mò, Platonem per bases, & partes, denotasse
 densitatem, multitudinem materiæ, & com-
 pactiorem; non mathematicas bases. Dico se-
 cundò, dissentire re vera ab Aristotele: quoniã
 ex fundamentis Platonis sequitur, in omni
 corpore aliquid grauitatis reperiri, vt patuit.
 Addo tertio, rationes Aristotelis contra Plato-
 nem, leues esse, & facilè posse solui. Nam obi-
 cit ei Arist. quoniam magnus ignis grauior es-
 set paruo. Insuper, magnus ignis grauior es-
 set exigua aliqua portione terræ; quoniam in
 magno igne plures essent partes consimiles,
 & bases, quàm in exigua illa portione terræ:
 nos autem oppositum conspiciamus; quoniam
 ignis, quò maior, eò videtur leuior; & magis
 videtur tendere sursum. Ad hæc dico, maiore
 ignem esse quidem grauiorem in extensione,
 at nō in intensione: vt maior aqua, est grauior
 exigua portione terræ. Insuper, magnum li-
 gnum est grauius paruo ligno; at non ob id
 magnum lignum non supernatat, vel non
 tendit sursum in aqua, immò maximè ten-
 dit sursum, & cum maiori difficultate ab in-
 ferente violentiam mergitur: pariter de igne,
 & aere se habet. De postrema diffensione, per-
 tinente ad reditum partium elementorum in
 suum locum: vt pertinet ad propriam natu-
 ram, & propensionem earum partium: vti-
 que

que non dissentiunt: vt verò pertinet ad animam illius sphaeræ conducentem ad illum motum, & attrahentem; re vera dissentiunt, nec conciliari possunt. Et quamuis in eoreditu partium in suum locum, consideretur aliquis tractus; non propterea motus ille est violentus: quoniam anima ita trahit, vt mobile est procliue, & natum trahi. Et inde euenit, quod non difficiliùs trahitur maius, quàm minus corpus; vt Platoni obiiciebat Auerroes.

De differentiis positionis Mundi.

CAP. XIII.

Differentiæ positionis, quoniam modo aliquo oppositionem, & contrarietatem includunt; propterea verè, & propriè in animali perfecto, prædito partibus diuersæ facultatis, diuersæque figuræ inueniuntur: in corpore autem orbiculato, non absolutè; & propriè; sed solùm respectu nostri, vel ratione quarundam proprietatù, considerari possunt. Dum enim rotundum corpus consideramus; in eo ratione propria solùm reperitur medium, & circumferentia. Propterea iure Plato in Timæo eos dānat; qui in vniuerso sursum, & deorsum, ex rei natura distincta inueniri affirmant: corpus enim consimile, & rotundum; non sursum, & deorsum includit, quod ad lōgitudinem pertinet; sed solùm medium, & quod est circa medium. Insuper, conuenienti etiam ratione hoc

dictum est à Platone: quoniam, vt ob figurâ,
 ita ob motum elementorum; sursum, & deor-
 sum, concedi ex natura rerum in vniuerso, nō
 debent: nam, ex Platonis sententia, elementa,
 sui natura; non in rectum, sed in orbem cien-
 tur. Quare in vniuerso, & ratione figuræ, & ra-
 tione proprii motus eius; nec sursum, nec de-
 orsum inueniuntur. At si tertio respicimus ad
 reditū partiū elementorum in suam naturâ, &
 locū: quoniam id faciunt per motum rectū; sic
 in ea rectitudine sursum, & deorsum cōsidera-
 re valemus: attamen nō est maior ratio, quōd
 extremū vnum dicatur sursum, quàm aliud;
 pariter, quōd dicatur deorsum. Nos tamen ad
 nosmetipsos, & ad nostri corporis dispositio-
 nem respicientes; quod vergit ad pedes, nun-
 cupamus deorsum: cū tamen, ratione mo-
 bilium, sursum sit, vnde mobilia recedunt de-
 orsum, quō tendunt: adeò, vt deorsum terræ,
 opponatur ei, quod est deorsum in motu i-
 gnis. Dextrum, & sinistrum, conueniunt cœ-
 lo, ratione principij motus: Sic Plato in Epi-
 nomide Orientem, dextrum; Occidentem, si-
 nistrum appellat; imitatus in hoc Pythagorâ,
 & Homerum: quod dextrum, & sinistrum; vt
 cœlo, ita elementis sub eo positis conuenit:
 quoniam cuncta per naturam mouentur in
 orbem; sursum, deorsum, anterius, & poste-
 rius, solū similitudine aliqua conueniunt
 cœlo, non propriè. Ideo iure Pythagoras, &
 post eum Plato, in cœlo dextrum, & sinistrum
 posue

posuerunt, nulla de aliis differentiis facta mentione: nam cœlum solùm mouetur in orbem, propterea in eo solùm propriè consideratur initium motus: quod dextrum nuncupatur: in animalibus perfectis, & præsertim in homine, omnes positionis differentiæ verè distinctæ inueniuntur: ob diuersitatem figure, positionis, & facultatis membrorum. Sed hoc est dubium, vtrum in homine dextrum à sinistro natura, vel potius sola assuetudine distincta sint. Plato in septimo dialogo de Legibus ait, distinctionem dextri à sinistro pèdere ex praua assuetudine, & ex ignorantia nutricum: rem autem ita se habere ex eo cõstat, quoniam per conuenientem assuetudinem homo euadit ambidexter; & nõnulli rectiùs læua, quàm dextra manu vtuntur.

In quibus Plato ab Aristotele reprehendatur.

CAP. XIII.

IN tribus Plato ab Aristotele carpitur; & in tribus inter eos, vt ad præsentem considerationem pertinet, lis esse videtur. Primò, quia Plato in vniuerso negat sursum, & deorsum reperiri; sed medium, & circumferentiam. Secundò, quia Plato in cœlo ponit dextrum, & sinistrum, nulla facta de aliis differentiis mentione: qua de re Arist. in secundo de cœlo eum carpit asserens, errasse Pythagoram, & consequenter Platonem, qui eum sequutus est; cum in cœlo solùm posuerint dextrum, & sinistrum, quæ ex diffe-

rentiis postremæ sunt, & alias præcedentes in eo non manifestauerint. Tertio, dissentit Aristoteles à Platone: quia Plato in homine dextrum, & sinistrum dixit, non distingui natura; sed praua assuetudine; Arist. verò, & in 5. Eth. cap. 7. & in tertio de partibus animalium asserit, dextrum à sinistro distingui natura. De his dissensionibus agens, vt pertinet ad primam, dico; litem præsertim pendere ex diuersa consideratione, diuersaque sententia de naturali motu elementorum. Plato respiciens ad mundi rotunditatem, ac insuper existimans elementa moueri in orbem; debuit, & ratione figuræ, & ratione motus, solùm cõsiderare medium, & circumferentiam: Aristot. solùm respiciens ad motum elementorum, & asserens elementa moueri motu recto; debuit longitudinem, & sursum, atq; deorsum statuere: & propterea lis pendet ex diuersa consideratione, & ex varia sententia de motu elementorum; propterea non in solis verbis est posita, vt censuit Simplicius. Insuper, pendet ex varia acceptione grauitatis: Plato enim grauedinem nuncupauit propensionem in suum locum; ideo ratione etiam reditus elementorũ in suam naturam, & medium, & circumferentia potest dici deorsum: id enim, ad quod graue per naturam tendit, deorsum dicitur. De altera controuersia, quia Plato in cœlo posuit solum dextrum, & sinistrum: Respondeo, iure hoc facere. Primò; quia Pythagoras considerauit dextrum, &

& sinistrū, tanquam principia contrarietātū: quatenus dextrum denotat bonū, virtutem, & formam; sinistrum verò malum, diminutionem, & priuationē quandā: ideo Pythagoras numerauit dextrū, & sinistrum inter primas decem rerum contrarietates; ad quas cæteræ modo aliquo rediguntur. Insuper nouerunt, in cœlo solūm reperiri motum in loco: vt pertinet ad motum in loco, solūm consideratur dextrum, quod est principium motus; & sinistrum, eius oppositum. Ad instantiam Aristot. quia posterius præsupponit id, quod est prius: respondeo, id esse verū de mortalibus, in quibus non reperitur posterius generatione sine priore; de cœlo secus se habet: in cœlo enim sine mutatione, quæ indicat partē sursum; & sine instrumentis sensuum, quæ formant partem anteriore, vt confitetur Arist. in 2. de Cœlo; reperitur anima mouens cœlum in orbem. Præterea; quamuis dextrum, & sinistrum in mortalibus, ordine originis, postrema sint: at tamen absolutè considerata, vt denotant bonum, & malū, sunt prima; & inter primas contrarietates numerantur, ad quas cæteræ illius ordinis rediguntur. Præterea, rectè sensisse Plat. ex eo constat; quia etiam Arist. in cœlo primo considerat dextrum, & sinistrum, respiciendo ad principium motus: qua differentia constituta, in ordine ad eam statuit alias. Ex quo patet, solūm in cœlo propriè reperiri dextrū, & sinistrū; cæteras verò in ordine ad hanc, & per

quandam similitudinem cum mortalibus animalibus: adeò, vt re vera lis sit in verbis; Plato tamen rectius sit loquutus. De postrema differentia dico, rectè sentire & Platonè, & Arist. solumq; differre in verbis: Nà ambo nouerunt dextrum à sinistro in animalibus per naturam modo aliquo distingui: Nouerunt insuper, quòd, quamuis à natura habeant principium distinctionis; tamen per assuetudinem pars sinistra potest reddi aptior, & robustior ad motum, & operationes. hoc nedum dixit Plato, verùm etiam affirmauit Arist. 31. par. probl. 12. inquit: Pars dextra exercitatione assuescere, & in meliorem frugem euadere videtur; effici nanque vtrinq; dextri, per assuetudinem possumus. Colligo itaque eos hac de re non dissentire: nam Plato, vt ciuilis, respiciens ad utilitatem ciuitatis, & ad militum vsu; nos hortari voluit, & debuit; vt assuetudine redderemur ambidextri, ac pro facultate aptissimi ad custodiam, & salutè patrie. Insuper, non dixit absolutè, dextrum non distingui à sinistro: sed addit, ferè, inquit: Nà cum natura ferè ad vtramq; partè æquè se habeat, ipsi per consuetudinem non rectè vtentes, differentià facimus, & c. Ita nanq; loquutus est, vt indicaret: quòd quauis per naturà adsit aliqua differentia, nos tamè per assuetudinè valemus sinistra red dere aptiorem: vt per artem sepe naturam corrigimus, & superamus: quod etiam nouit; & affirmauit Aristoteles.

STE.